

Magyar Szecesszió Háza

Szecesszió 2.

A MAGYARORSZÁGI VIRÁGKOR

Boros Eszter
okl. építéstervező-művész

Cikksorozatunk első részében betekintést nyerhettek a szecesszió kialakulásának részleteibe, és megismerhették az európai szecesszió stílusjeleit. Most a szecessziós stílus magyarországi irányzatának részleteiben kalandozunk tovább.

A magyarországi építészetben a szecesszió jegyei az 1890-es években tűntek fel először, a tiszavirág-életű stílus korszaka az első világháborúval le is zárult. Csúcsát az 1910-es évekre tehetjük.

A hazai stílust Lechner Ödön teremtette meg. Az általa és tanítványai által létrehozott és gyakorolt magya-

ros szecesszió mellett a stílusnak többféle irányzata létezett: egyes hazai épületeken megfigyelhető a francia és a belga Art Nouveau, a német Jugendstil, a bécsi kortársak, vagy éppen a korabeli skandináv és angol építészet hatása. Lechner elméleti és gyakorlati munkássága a korszak több meghatározó építész-

számára is fontos kiindulópontot jelentett.

Magyarországon főleg Budapest az a város, amely európai összehasonlításban is gazdag szecessziós műemlékekben. Lechner Ödön legfontosabb munkái is itt találhatóak: az Iparművészeti Múzeum, a Postatakarékpénztár és a

Magyar Földtani Intézet székháza. A korszakra jellemző módon, magas minőségű anyagokból megformált épületek a Gresham-palota, a Zeneakadémia, a Gellért Fürdő és Szálloda. Emellett a korszak számos emléke áll alföldi és dunántúli városokban, így például Szegeden, Veszprémben, illetve a ma magyar határok túl található Szabadkán, Nagyváradon és Marosvásárhelyen. Az 1890-es években Magyarországon elsőként a szecesszió jegyei Lechner Ödön és Spiegel Frigyes munkáiban jelentek meg. Mindketten a historizálás továbbfejlesztésével szerettek volna új irányvonalat kialakítani. Spiegel több budapesti bérháznak a homlokzatát a kortárs francia építészet hatása alatt növényi ornamentikával (díszítőelemek összessége) és szimbolikus alakokkal díszítette, a hagyományos szerkezeti elemek alapvető elemeit megtartva. A sokkal nagyobb hírnévnek örvendő Lechner évtizedek alatt kifejlesztett, sajátos stílusában magyar népi díszítőmotívumokkal egészítette ki a francia kora reneszánsz, valamint a közel-keleti és az indiai építészet formai megoldásait. Első komoly munkája az Iparművészeti Múzeum volt, az ezt követő munkáiból azonban gyorsan kikoptak a historizáló jegyek,

Magyar Szecesszió Háza, Bedő-ház: A magyar szecesszió emléket állító múzeum.

Kecskeméti Cifra palota

” Magyarországon főleg Budapest az a város, amely európai összehasonlításban is gazdag szecessziós műemlékekben.

és a népi motívumkincs innovatív alkalmazására kezdett nagyobb súlyt helyezni.

Lechner követői szerint a stílus magyaros, nemzeti identitást sugalló, míg kritikusai szerint viszont ázsiai, idegen. Emiatt a századfordulón a magyar építészet legvitatottabb jelenségei közé tartozott. Mégis a Postatakarékpénztárt követően jelentős megbízás nélkül maradt.

A magyar szecesszió fénykora nagyjából a mester 1914-es haláláig tartott, s az első világháborút követően végképp lezárult, Lechner Ödön azonban a mai napig is nagy hírnévnek örvend hazánkban. 1907-ben létrehozták a Fiatalok csoportját, mely Lechner elméletét követte, de az erdélyi népművészetből merített ihletet. Frissen diplomázott hallgatókból állt, akik a következő

években sokszor dolgoztak együtt. A csoportot a kortárs skandináv és brit építészet stílusjegyei inspirálták, az első ilyen hatást mutató munka Lajta Bélának (építész) – Malonyai Dezső számára tervezett – villája volt, amelynek jelentőségére Kós Károly hívta fel a figyelmet. A Fiatalok közé tartozott Toroczkai Wigand Ede, Györgyi Dénes, Zrumeckzy Dezső, Mende Valér, Jánszky Béla

Virágkiállítás az Iparművészeti Múzeumban az 1928. évi Országos Kertészeti Kongresszus alkalmából (Ludwig Károly fényképész).

és Szivessy Tibor, valamint Kozma Lajos. Később a csoport kiemelkedő tagjai más irányokba indultak el, a kezdeti elvekhez egyedül Kós Károly maradt hű, aki még az 1940-es években is nagy hatással volt a magyar építészet fejlődésére.

A századforduló hazai építészetére elsősorban a bécsi Otto Wagner, Josef Hoffmann és Adolf Loos építőművészete hatott. Otto Wagner tanítványaként indult pályáján Medgyaszay István is, aki hazatérve, a sajátos magyaros stílusa megtalálására fordította energiáit, egyedi formanyelvét a kor legkorszerűbb technológiájával, a vasbetonnal ötvözte.

(A századforduló további neves, ismert építészei: Maróti Géza, Fodor Gyula, Bálint Zoltán és Jámbor Lajos, Révész Sámuel és Kollár József, Jónás Dávid és Jónás Zsigmond, Hegedűs Ármin és Böhm Henrik, Korb Flóris és Giergl Kálmán, Löffler Sándor és Löffler Béla, Román Ernő és Román Miklós, Vágó László, Baumgarten Sándor és Herczegh Zsigmond.)
A modernizmus, illetve az art deco

első jelei már az 1910-es években feltűntek, elsősorban Lajta Béla, Málnai Béla és Haász Gyula, vagy Tőry Emil és Pogány Móric munkáin – továbbá Lechner utolsó épületein, amelyeket valószínűleg tanítványival közösen tervezett, így a kőbányai Szent László Gimnáziumon, vagy a Vajda Péter utcai iskolán ugyancsak erős távolodást érezni saját stílusától. Az első világháború és a trianoni békediktátum traumáját követően az 1920-as évekre egyértelműen a konzervatív szellem uralkodott el hazánkban, így a szecesszió rövid korszaka le is zárult.

IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM

Az Iparművészeti Múzeum palotája a magyar szecessziós építészet remekműve, 1893 és 1896 között épült, Lechner Ödön és Pártos Gyula tervei alapján.

Az európai szecesszió kiemelkedő épületének számító palota megoldásai különlegesek: hatalmas, színes kupola borul az épületre kívülről, mely belül keleti pompát

idéző architektúrával rendelkezik, továbbá kétszintű árkádsorral övezett nagy üvegcsarnokkal fogadja a látogatót. Gazdagon díszített magyaros ornamentika jellemzi, a külső-belső kerámiaburkolatát és tetőzetét a világhírű pécsi Zsolnay-gyár állította elő.

1896. október 25-én avatta fel az épületet Ferenc József osztrák császár és magyar király – a millenniumi rendezvények záróakordjaként. A világon ez a harmadikként alapított Iparművészeti Múzeum, a londoni és a bécsi után. A múzeum ekkor kapott először önálló épületet, bár az intézmény a gyűjteményeivel együtt már 1872 óta létezett.

Létrehozásának fő célja a magyar műipar fejlesztése és a közízlés formálása volt. Ebből a célból példaértékű műgyűjteményt hoztak létre, s a muzeális gyűjtemény mellett könyvtár és iskola is működött benne.

Az Iparművészeti Múzeum főhomlokzati pártázatának részlete.

Az Iparművészeti Múzeum főhomlokzata, a Kinizsi utcai oldalhomlokzattal.

Tetőcseréprészlet

Az Iparművészeti Múzeum tetőrésze a jobb oldali főlépcsőháznál.

” Az Iparművészeti Múzeum palotája a magyar szecessziós építészet remekműve, 1893 és 1896 között épült, Lechner Ödön és Pártos Gyula tervei alapján.

ALAPRAJZ, FELÉPÍTÉS, TÖMEG

Négyszintes, 25 ezer négyzetméteres épületet terveztek a szabálytalan, trapéz formájú telekre, mely két belső udvart közrefogó tömbből áll. Az Üllői úti homlokzatot középre helyezték, magas torony uralja. Itt található az egyedi hangulatú nyitott előcsarnok, illetve a főbejárat. Belépve a tágas előcsarnokba, két lépcsőházat találunk, valamint az üvegtetővel fedett, kétszintes galériával körülvett aulát, ez volt eredetileg a fő kiállítási helyszín. Mindkét mellékutcáról is nyílik egy-egy bejárat; az egyik szárnyban kaptak helyet a raktárak és az irodák, a másikban a könyvtár és az iskola helyiségei találhatóak. A tornyot, valamint a Ferenc körút felé néző sarokrizalitot keleties vonalú kupola emeli ki, előbbinél lanternával (ez eredetileg kilátóként funkcionált, de 2011-ben leemelték az épületről). A

tervezett teljes beépítés nem készült el, mert a telek délnyugati sarka üresen maradt.

HOMLOKZAT

Az épület homlokzatait többféle technológiával készítették. Van, amit Zsolnay-féle kerámiával burkoltak, ebből az anyagból készült a tetőfedés is. Az uralkodó színek a sárga és a zöld. A tervező figyelme a homlokzat minden részletére kiterjedt. A falsíkokat a magyar népművészet ihlette színes motívumok uralják, az ablakok hullámvonalas záródásúak, a középtorony első emeletén nagy méretű rózsablak díszel. Belül az oldalfalakat is vöröses, eozinmázás téglákkal burkolták, a sárga korlátok és a mennyezeti burkolat pedig barlangszerű, organikus hatást kelt. A kupola körül négy alak áll, melyek Oppenheimer Ignác alkotásai. Ők

az iparművészet négy ágát jelképezik. Az egyik alak női torzót tart a kezében (díszítőszobrászat), a mellette lévő kancsót (kerámia), a harmadik szobor serleget (ötvösség), az utolsó pedig egy orsót, amely a textilművészetet szimbolizálja.

BELSŐ

Az előcsarnok mennyezetét hullámos vonalú opeion (a belső tér megvilágítását szolgáló kör alakú nyílás a kupola záradék pontján) töri át, amely fölött található az üvegezett kupola. Az eredeti, színes üvegmennyezet megsemmisült. Az épületbelső Reissmann Károly Miksa díszítette színes, ornamentikus festéssel (díszítőművészet), azonban 1920 végén lemeszelték, csak a főbejárat mögötti szélfogóban és két másik teremben látható egy kis részlete.

A múzeum előcsarnoka.

Az Iparművészeti Múzeum I. emeleti díszterme mennyezeti díszítőfestésének részlete 1896–1897 (Reissmann Károly Miksa fényképész alkotása)

Az Iparművészeti Múzeum nagycsarnoka a bejárat felé.

A GYŰJTEMÉNY

Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményei páratlan áttekintést kínálnak a magyar iparművészet történetéről, technikai és stílusfejlődéséről.

Bútorgyűjtemény: a négyezer darabot őrző gyűjtemény a középkortól a jelenkorig terjedő bútorművesség emlékei mellett kisebb háztartási kiegészítőket, fából készült tárgyakat is tartalmaz. A gyűjtemény nagy része a Nagytétényi Kastélmúzeum állandó kiállításán megtekinthető, itt az európai bútorművesség története látható, a XV. század közepétől a XIX. század második feléig.

Toroczкаи Wigand Ede
– Ebédlőszekrény, 1902

” Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményei páratlan áttekintést kínálnak a magyar iparművészet történetéről, technikai és stílusfejlődéséről.

Kerámia- és üvegyűjtemény: 23 ezer darabos fajansz-, porcelán- és üveggalériából áll a múzeum gyűjteménye. A gyűjtemény részei itáliai, halicsi és magyar fajansz munkák. A porcelángyűjtemény a hazai gyártás teljes körű bemutatására fókuszál, különösen a Zsolnay-gyárra. Emellett a műfaj európai történetét is teljességében érzékelteti. Az üvegyűjtemény nemzetközileg is legismertebb része a historizáló (az „eklektikus építészet” is ezt jelzi, amikor az építészek különféle korok stíluslemeiből válogatnak, neostílusokat alkotva az 1860-as évektől az 1900-as évek között jellemző irányzat) és szecessziós kollekció.

Zsolnay porcelánváza – Tulipán, 1899–1900

Kisgyűjtemények: az igen változatos főosztály része a könyvművészeti gyűjtemény, az ex libris-gyűjtemény, a szerves anyagból készült tárgyak, viseletek és kiegészítők, a legyezők, a miniatűrök és az elefántcsonttárgyak. Az ex libris-gyűjtemény közel 70 ezres darabszámával világszinten is a nagyobbak közé tartozik. A könyvművészeti gyűjtemény része a Batthyány-család körmeneti kastélyának két és félezres könyvtára.

Tarján (Huber) Oszkár – Függő, 1900

Ötvös-gyűjtemény: a 11 ezer műtárgy közül kiemelkednek a XVI–XVII. századi német, a XIX. századi magyar, valamint a századfordulós tárgyak. Az Esterházy-kincstár jelentős alkotásai is ide tartoznak.

Textil- és viseletgyűjtemény: a 17 ezer tételes kollekció IV–V. századi kopt textilek éppúgy megtalálhatóak, mint népi textilek vagy kortárs öltözékek. A gyűjteménybe tartozik az európai selyem törté-

neti kollekciója, az oszmán–török szőnyeggyűjtemény, amely a világ legjelentősebbjei közé tartozik, valamint a csipke- és kárpitkollekció. Emellett fontosak még a magyar főúri viselet történetét reprezentáló, részben az Esterházy-kincstár részeként fennmaradt darabok. ■

Kőrösfői-Kriesch Aladár – Kasszandra (kárpit), 1908

Forrás:

Imm.hu

Kultura.hu

mkkvar.hu

butorasztalos-restaurator.hu

epa.oszk.hu